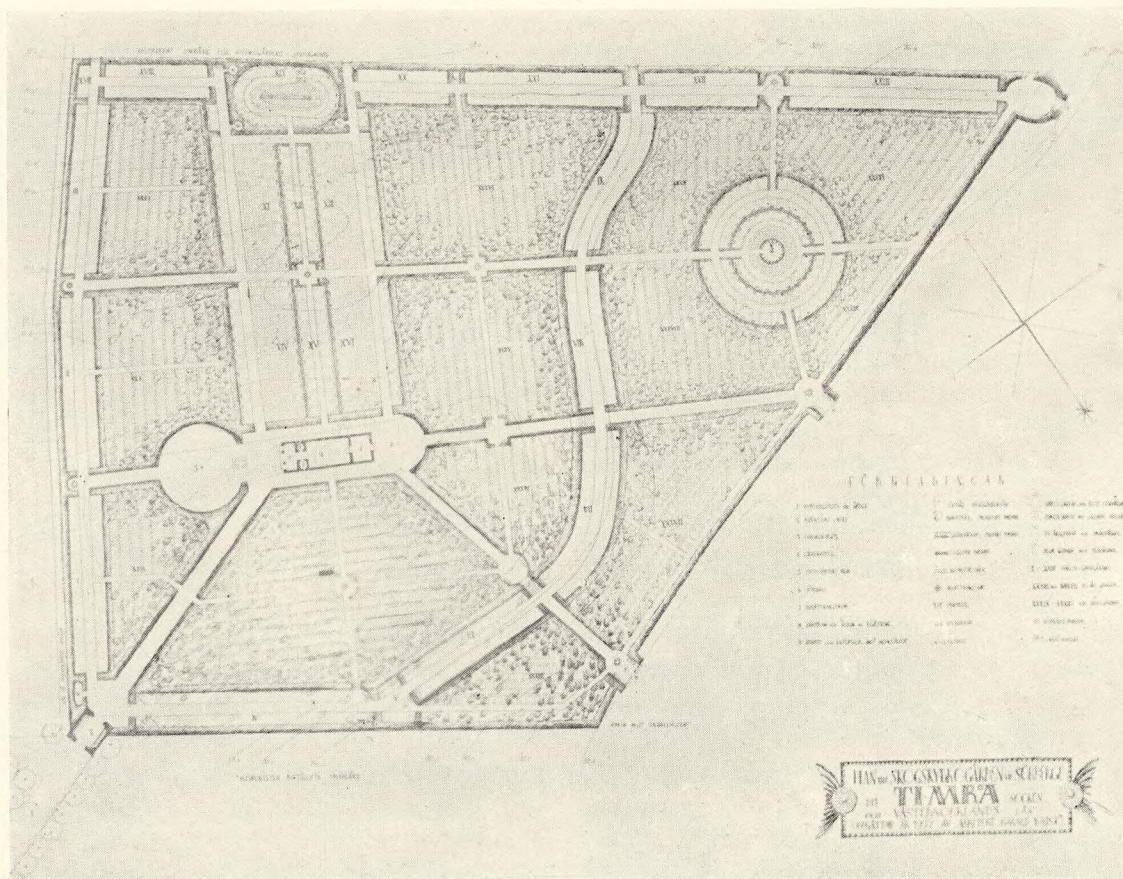

Fig. 215.
Harald Wadsjö:
Berglunda skogskyrko-
gård.

Berglunda skogskyrkogård i Timra socken, Sverige

Professorinde Else Dahl

I denna tidskrift har en del svenska kyrkogårdar redan beskrivits. Tidskriftens redaktör, häverkitekt *Johannes Tholle*, är ingen främling för mitt land, men längre än till Dalarna tror jag ej, att han hunnit. Den vidsträckta landsända, som ligger norr därom, är för många våra danska grannar ett ganska okänt land med sina milsvida furuskogar, sina fjäll och mäktiga floder — ett tystnadens land — men det har också en stor industri för järn och trä, som är imponerande. En resa till Norrland kan därför av många skäl bli av stort intresse.

I närheten av och omkring den livliga sjöstaden *Sundsvall* utbreder sig ett mäktigt sågverksdistrikt, mycket tätt befolkat,

och för en del år sedan brukade norr-
ländingarna själva citera en gammal skalds
ord: »såg vid såg jag såg, varhelst jag såg
(som jag hoppas även en dansk förstår),
men nu är här mest sulfid- och andra
fabriker.

I en av de stora socknarna nära *In-
dalsälven*, norr om *Sundsvall*, känd för
sin sköna vildmarksnatur, ligger sedan
några år en högst intressant och tilltalande
skogskyrkogård, som är värd studium
både av yrkesmän och turister. Kyrko-
gården i fråga är belägen i *Berglunda by*,
nära den s. k. ostkustbanan *Sundsvall—
Härnösand*.

Jag vet inte, vilken årstid, som kommer
kyrkogården att mest framträda till sin

Fig. 216—23.
Udsigt og interiører fra
Berglunda skogs-
kyrkogård
(kapel, gravgård m.m.)
sommer og vinter.

fördel. När jag sist var där, gnistrade solen över ett djupt snötyngt skogslandskap med jättehöga furor, luften var ren och klar som kristall, och stillheten djup. Men här är också underbart en ljus vårkväll, då björkarna vid älvstränderna börja ikläda sig sin luftiga lövskrud, eller då en september med knallblå himmel låter aspar och andra lövträd slå eld i den mörka barrskogen.

Berglunda kyrkogård är belägen i *Timrå* socken, som numera har bortåt 6000 innevånare. Den gamla kyrkogården omkring kyrkan blev trots utvidgningar för trång, och illa låg den till för socknens norra del. I slutet av 1920-talet blev ett större hemma just i denna norra del till salu, och socknemännen passade på att förvärva det för en rimlig penning. 6 hektar avdelades till ny kyrkogård, och omkring lika mycket reserverades för utvidgning. Men sedan man gjort allt detta,

sträckte man sig än längre i modernitet och vände sig till den framstående numera avlidne arkitekten *Harald Wadsjö*, och han åstadkom här en skogskyrkogård, som närmast kan betecknas som idealisk. Ännu är här ej många av de inre kvarteren tagna i bruk, men cirka 1000 personer sova redan den sista sömnen, huvudsakligen i gravar utmed gångarna. Gångsystemet förefaller utmärkt, inramat av granhäcken; till dags dato är 6 km sådana häckar planterade, väl klippta och skötta.

Ett vackert kapell och en ändå ståtligare klockstapel fulländar denna högst anmärkningsvärda kyrkogårdsanläggning, som det lilla men rika och intressanta Norrlands-landskapet *Medelpad* kan räkna bland sina sevärdheter, till heder för dess innebyggare och glädje för främlingar, som söka sig ditupp.

Paa Vandring mellem gamle og nye Gravminder

Billedhugger Torvald Westergaard

To store Krige har hærget vor Jord. — De fleste Lande i Europa har mægtige Arealer udlagt som Soldatermark — Kors ved Kors giver et *sandfærdigt* og dybt rystende Billede af den forfærdelige Tragedie, Krigen og Soldaterlivet (se Fig. 224).

Vi har her i Landet ogsaa faaet en Del Flygtningegrave, — ogsaa her er det som Regel smaa Trækors, som Flygtningene selv har skaaret og malet Navn paa, — lidt mere primitivt end Krigergravens Kors, men mere *personligt* (se Fig. 225). — Disse Grave med den sparsomme Beplantning giver ogsaa et rystende og *sandfærdigt* Billedé af en Virkelighed, *vi* har været Vidne til (Fig. 226).

Christiansfeld Kirkegaard med dens Træer og enkle Liggester taler paa sin Vis om et dybt religiøst Folkefærd, *Brødre-menigheden*, og Kirkegaardens Virkning er talende (se Fig. 227 og 228).

Mariebjerg Kirkegaard med Træmindesmærker i det nye Anlæg (Fig. 229) skulde vel videreføre den ovenanførte Virkning af den menneskelige Tragedie; men den gør det ikke overbevisende og *sandt* — Afdelingen er ganske vist af en rolig Helhedsvirkning; men for det enkelte Menneske selvudslettende, — hvad der her ingen Grund er til. — Derfor vandrer vi videre til *Vestre* Kirkegaard i København til Anlægget omkring Søen, hvor saa mangan god Danemand og -kvinde hviler. Anlægget er i det store og hele smukt og af rolig Helhedsvirkning trods smaa og store Sten, og her bliver Stenenes og Gravenes Tale stærkere end paa Mariebjerg — og *sandere*. Det enkelte Menneske, som det har levet og virket i Samfundet, faar Lov til at tale (se Fig. 230), — dog er flere af de senest anbragte Mindesmærker for smaa, og for liden Inskription fortæller for lidt. — Og